

Prof. dr. Szternák György ny. ezredes:

A FEGYVERES ERŐ FELADATAI VALAMINT FEJLESZTÉSE KÖZÖTTI KAPCSOLAT

A NATO szakértőinek új felismerései. Az új stratégia fogalma. A biztonságot fenyegető kihívások, veszélyek, válságok. A lehetséges katonai feladatok és a Magyar Honvédség fejlesztése.

Kulcsszavak:

új stratégiai koncepció; kihívások, válságok; számítógépes hálózatok elleni támadások; a katonai képességek tartalma

György Szternák:

The armed forces and related issues to its development

NATO expert team's main findings. The new strategic concept. Challenges, dangers and crises threatening security. Possible military tasks and abilities. Ability development in the Hungarian Armed Forces.

Keywords:

new strategic concept, threats, crises, attack against computer systems, tasks, content of military abilities.

A 2010-es NATO (Szövetség) csúcstalálkozót megelőzően ismét előtérbe kerültek a fegyveres erő feladataival és képességeivel összefüggő kutatások és vizsgálatok. A teljesség igénye nélkül csupán kettő összegzést említünk meg tanulmányunkban, majd további, általunk fontosnak tartott dokumentumokat elemzünk.

A lisszaboni csúcstalálkozó előtt a *Madeline Albright* vezette szakértői csoport fel dolgozta a Szövetség korábbi katonai műveleteinek és válságkezelő tevékenységének tapasztalatait, valamint megvizsgálta a katonai képességek, továbbá az új kihívások megoldásának lehetőségei közötti viszonyt. A jelentésben a képességekre vonatkozóan az *alkalmazhatóság*, a *rugalmasság*, a *sokoldalúság* és a *nemzeti korlátozások mentessége* (a műveletben résztvevő katonai erőknek ne legyenek nemzeti jogi korlátaik) fogalmazódtak meg, mint lehetséges követelmények a tagállamok fegyveres erőivel szemben a következő évtizedben.

A jelentés a biztonság valamennyi elemét megvizsgálta, különös tekintettel azok hatására a Szövetség jövőjére vonatkoztatva. A szakértői csoport egyik megállapítása szerint: „... a tagállamok ellen irányuló hagyományos katonai fenyegetés valószínűsége csekély, de nem kizárható. Legvalószínűbb fenyegetés lehet a ballisztikus rakétákkal elkövetett támadás; a terrorcselekmények és a számítógépes rendszerek elleni támadás”. A jelentés megemlítette továbbá „... az energiaellátás és szállítás zavarait, a klímaváltozást és a pénzügyi válságokat”.¹

Ugyanakkor megoldásra vár az a kérdés is – fogalmaztak a tagállamok szakértői –, hogy a Szövetségnek legyen-e állandó civil képessége, és ez a civil képességek-

---

¹ NATO-2020 Assured Security, Dynamic Engagement Analysis and Recommendations of the Group of Experts presents report on NATO's new Strategic Concept Brussels. NATO HQ, 17 May 2010 <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf> 2010. 09. 06.

kel rendelkező szervezet hogyan vegyen részt a további katonai műveletek tervezésében, szervezésében, illetve végrehajtásában.

A szakértői csoport elemzésének elkészítése előtt *Giampaolo Di Paola* olasz tábornok, a NATO Katonai Tanácsának elnöke hasonlóan fogalmazott a civil képességek felhasználásáról a katonai műveletben: „... a béke és biztonság elérése főként katonai feladat, ám a stabilitás helyzete jelentős mértékben függ az adott katonai művelet általános stratégiájához nyújtott civil támogatástól”.²

Az afganisztáni katonai művelet tapasztalata – összegezte az említett jelentés –, hogy a Szövetségnek együtt kell működnie olyan nemzetközi szervezetekkel, intézményekkel, államokkal, amelyek a polgári újjáépítésben segítenek. Ezzel együtt a NATO-nak a civil kezdeményezésekben játszott szerepét is meg kell majd határoznia a következő években.

A szakértői csoport javasolta, hogy szükség esetén, vagy az ENSZ felkérésére, a Szövetség alkalmazza teljes válságkezelő képességét egy biztonságosabb világ megteremtéséért a Föld bármely térségében. Véleményünk szerint ez azt jelenti, hogy a válságkezelő katonai képesség növelése érdekében a NATO együttműködik a jövőben a katonai műveletet támogató államokkal és szervezetekkel, függetlenül attól, hogy az államok tagjai-e a Szövetségnek.

Anders Fogh Rasmussen főtitkár korábban erről így nyilatkozott: „... ha katonai műveletet hajtunk végre vagy egy konfliktust igyekszünk megelőzni, kapcsolatba kell lépünk az érintett felekkel és releváns szereplőkkel. A Szövetségnek, ennek fényében, olyan szervezetté kell válnia, amely globális partnereivel együtt vitatja meg a felmerülő közös problémákat. [...] Két egymást átfedő leckét kellett megtanulnunk Afganisztánban: egyrészt átfogó megközelítésre, másrészt fejlett partnerkapcsolatokra van szükség a békeműveletekben”.³

A következőkben vizsgáljuk meg a másik tanulmány tartalmát! *Klaus Wittmann*, a NATO Védelmi Kollégiumának volt igazgatója, 2009-ben, a Strasbourg–Kehl csúcstalálkozót követően hosszabb tanulmányt jelentetett meg, amelyben részletesen indokolta egy új stratégiai koncepció kidolgozásának és elfogadásának szükségességét a tagállamok állam- és kormányfői részéről. Megjegyezzük, hogy Klaus Wittmann már az 1991-es és az 1999-es stratégiai koncepciók kidolgozásában is részt vett, így hozzáértése, javaslati a stratégia kidolgozásában nem, vagy csak kellő szakmai indokkal vitatható.

Tanulmányában többek között a következőket írja a tagállamok fegyveres erőinek képességével összefüggésben: „... a jövőben olyan képességek kifejlesztése szükséges, amelyek mind a védelmi-, mind az expedíciós erők számára alapvetőek. Nem lehet szó a szerződésben rögzített feladatok lecseréléséről, sokkal inkább azok kiszélesítéséről, figyelemmel a katonai műveletek tartalmának bővülésére. Ennek megfelelően az ambíciószintek (törekvés, érvényesülési szintek) újragondolása sem kerülhető meg az új stratégia kidolgozása előtt”.⁴ A Lisszabonban elfogadott határozatban Klaus Wittmann korábbi javaslatait szinte szó szerint olvashatjuk.

² Giampaolo Di Paola: A NATO új stratégiai koncepcióján innen és túl. Honvédségi Szemle 2010/5. 5. oldal.

³ "Afghanistan and the Future of Peace Operations". Speech by NATO Secretary General Anders Fogh Rasmussen at the University of Chicago

http://www.nato.int/cps/en/SID-3AA14427-CF021B4F/natolive/opinions_62510.htm?selectedLocale=en 2010. 11. 21.

⁴ Klaus Wittmann: Towards a New Strategic Concept for NATO. NATO Defense College, Research Division (NDC Forum Paper 10) Rome, September 2009. 83–95. oldalak

<http://www.isn.ethz.ch/isn/Digital-Library/Publications/Detail/?ots591=0C54E3B3-1E9C-BE1E-2C24-A6A8C7060233&lng=en&id=108701> 2010. 10. 20.

Az említett tanulmányokra és más hazai szerzőkre hivatkozva megállapítható: a hadtudomány szakértőinek körében a tudományos kutatás középpontjába került a jövő katonai műveleti környezetének, hadműveleti- és harci jellemzőinek vizsgálata; az összhaderőnemi működést támogató szemlélet és gondolkodási mód fejlesztése, a lehetőségének kutatása; a kiskötelékek, kisalegységek és az alkalmi harci kötelékek, harccsoportok kialakításának, felkészítésének, alkalmazásának és vezetésének kérdése. Továbbá a fegyveres erő képességfejlesztése lehetőségének kutatása, a szövetségi rendszerben való hatékony működés és együttműködés biztosítása a meghatározott küldetések és feladatok végrehajtása érdekében. Az említett kérdések hadtudományi kutatása és vizsgálata a Szövetség politikai és katonai felsőszintjén is fontos helyet kapott.

A csúcstalálkozót követően a Szövetség valamennyi tagállamában a katonai szakértők feladata a két dokumentumban és az elfogadott új stratégiai koncepcióban felsorolt követelmények széles körű elemzése, azoknak a nemzeti katonai stratégiákba és műveleti doktrínákba történő beépítése.

A stratégiai koncepcióval közel azonos időpontban készült el hazánkban a Miniszeri Irányelvek a védelmi tervezéshez (2012–2021) című dokumentum. Ebben a dokumentumban a kidolgozók – a geopolitikai és geostratégiai elemzést követően – megfogalmazták a fegyveres erő lehetséges feladatait a következő 10–15 évre, és ezzel együtt a képességek fejlesztésére is javaslatot tettek.

Tanulmányunkban mi is ezeket a dokumentumokat vizsgáljuk, összevetjük őket a meghatározott képességfejlesztési követelmények tükrében.

A biztonságot fenyegető kihívások, veszélyek és válságok az új stratégiai koncepció tükrében

Az új stratégiai koncepció megalkotói számba vették a jelenlegi és a lehetséges fenyegetéseket.⁵ Mindenek előtt figyelembe vették a világban és az európai kontinensen bekövetkezett geopolitikai és geostratégiai változásokat, amelyek hatással vannak és lehetnek a NATO jövőjére. A jövőben a hagyományos fenyegetéseket nem lehet figyelmen kívül hagyni, mert a világ számos térsége, és állama halmoz fel olyan jelentős modern katonai képességeket, amelyek hatással lehetnek a nemzetközi stabilitásra és az euro-atlanti biztonságra. Ezeket a hatásokat, – amelyekbe beletartozik a ballisztikus rakétáknak az euro-atlanti térségre nézve valós és növekvő fenyegetést jelentő, ellenőrizetlen elterjedése is – nehéz kiszámítani.

A világgazdasági folyamatok megváltozása kiélezte az államok közötti ellentéteket, amelyek mögött elsősorban a gazdasági érdekek érvényesítésének lehetőségei húzódnak meg. Továbbá a világ térségeiben különböző fejlődési modellek találhatók, amelyek szinte azonos lehetőségeket kínálnak az államok számára az energia- és a gazdasági erőforrások tükrében.

---

⁵ Megjegyezzük, hogy a biztonságot fenyegető kihívásokról, veszélyekről és válságokról más stratégiákban (például az Oroszországi Föderáció nemzeti biztonsági stratégiája 2020-ig) is hasonló megállapításokat olvashatunk.

Deák János: Oroszország katonai stratégiája a második világháború befejezésétől napjainkig. Egyetemi jegyzet Budapest 2010. 204–231. oldalak.

Президент России официальный сайт Военная доктрина Российской Федерации, 5 февраля 2010 года Утверждена Указом Президента Российской Федерации

<http://www.rian.ru> 2010. 04. 05.

<http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf> 2011. 01. 03.

A tagállamok biztonságát fenyegető kihívásokról, veszélyekről és válságokról jelent meg *David Cameron* angol miniszterelnök figyelemreméltó véleménye, amelynek lényege a következőkben foglalható össze.⁶ A gazdasági növekedés fő problémája a korábbi egyensúly általános megbomlása. Több fejlett nyugat-európai ország nagy hiánnyal küszködik, nagyon kemény, szociális kérdéseket is érintő döntéseket kell, kellett hozniuk. Az éghajlatváltozást figyelembe véve a legfontosabb feladat, hogy csökkenteni vagy legalábbis kezelni kell a szélsőséges időjárás okozta hatásokat. Az eddigi csúcstalálkozók azért nem vezettek eredményre, mert hiányzott a politikai akarat a szükséges lépések megteremtéséhez és a megegyezések megkötéséhez. A gazdasági világválság átrendezte a nemzetközi kapcsolatok korábbi logikáját. Kína, India és Brazília egyre gazdagabbá és erősebbé, ennek alapján egyre meghatározóbbá válik a nemzetközi politikai, gazdasági életben. Más szóval, a nemzetközi életbe az együttműködés hosszú időszaka után visszatért a versengés az élet minden területén. A folyamat legfontosabb következménye, hogy az ázsiai, csendes-óceáni térség egyre versenyképesebb lesz az Egyesült Államokkal és Európával szemben. A védelmi kiadások területén Kína a második helyre került a világon, és gyors ütemben fejleszti fegyveres erejét. Az említett versengés megjelent az Európai Unió országai között is, amely további feszültségek forrása lesz az euro-övezet és a többi tagállam között – hangsúlyozta az angol miniszterelnök.

A nukleáris fegyverek, más tömegpusztító fegyverek és célba juttató eszközeik ellenőrizetlen elterjedése kiszámíthatatlan fenyegetést jelent a globális stabilitásra és a jólétre. A következő évtized során ez az elterjedés és a kereskedelem jelenti majd a legnagyobb fenyegetést a világ több, leginkább veszélyes térségében. Nagy valószínűséggel növekedni fog az atomfegyverrel rendelkező államok száma az elkövetkező évtizedekben.

A terrorizmus közvetlen fenyegetést jelent a NATO-tagállamokra, a nemzetközi stabilitásra és tágabb értelemben a biztonságos jólétre nézve. A szélsőséges csoportok befolyása továbbra is terjed a Szövetség számára stratégiai jelentőséggel bíró területek felé és azokon belül. A modern technológiához való hozzáférés lehetősége növeli a terrorista támadások veszélyét és hatását, különösen abban az esetben, ha a terroristák nukleáris, vegyi, biológiai, vagy radiológiai képességekre tennének szert.

Továbbra is veszélyt jelent a nacionalista érzelmek, az idegengyűlölet és az erőszakos szélsőséges mozgalmak felerősödése. Ezzel együtt olyan járványok törhetnek ki a világ bármely pontján, amelyeket eddig ismeretlen vírusok okozhatnak.

A NATO határain kívüli instabilitás vagy konfliktus közvetlenül is érintheti a Szövetség tagállamainak biztonságát, többek között a szélsőséges mozgalmak, a terrorizmus, és az olyan nemzetközi illegális tevékenységek támogatása által, mint a fegyver-, kábítószer-, és emberkereskedelem. Közel- és Közép-Kelet, Afganisztán és a Koreai-félsziget hosszú ideig hatással lesz a világ és a Szövetség biztonságára.⁷

A világ azt reméli, hogy *Benjamin Netanjahu* és *Mahmud Abbasz* a nehezen elfogadható következmények mellett is megegyeznek a palesztin államiság kérdésében – ugyanakkor pontosan ismert, hogy nem létezik mindenki számára egyformán jó megoldás. Ennek ellenére a tagállamoknak támogatniuk kell a békefolyamatot.

A Szövetségnek az Afganisztánból történő kivonulás előtt meg kell győződnie arról, hogy az ország politikai vezetése képes garantálni a belső biztonságot. Továbbá

⁶ Globális kihívások. The world in 2011. The Economist 51. oldal.

⁷ Marsai Viktor: Az idők jelei. Az ISAF kudarca Afganisztánban.

<http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=910&title=Kommentár: Az idők jelei. Az ISAF kudarca Afganisztánban>. 2011. 01. 14.

Misszióban. Honvédségi Szemle 63. évfolyam 3. szám 2009. május 24-35. oldalak.

felismeri, hogy a gondok mögött nemcsak az erőszak és a terror található, és a megoldás sem lehet csupán katonai természetű. Más szóval: nem csak fegyveres erőre, hanem határozott politikai akaratra is szükség van a békéhez az országban. A Szövetség erői akkor érik el céljukat, „... ha a törvényes afgán kormány, mint az afgán nép képviselője, képes lesz arra, hogy a tőlünk kapott kiképzési és más segítség felhasználásával a saját fegyveres erőivel és a saját rendőrségével legyen képes fenntartani a biztonságot, a rendet az egész országban”.⁸

Michael Semple, író diplomata véleménye szerint az afganisztáni helyzet békés rendezése érdekében az ENSZ Biztonsági Tanácsának meg kellene bíznia egy diplomatát, akit hitelesnek fogadnak el a térségben, aki kötődik a muszlim világhoz, és tárgyalások útján elérheti a béke megállapodást az afgán felek között. Véleménye szerint, a legnagyobb gond napjainkban az, hogy nincs politikai akarat a békére a felek között. A kabuli kormány valójában nem érdekelt a megbékélésben.

Michael Semple véleménye szerint a korrupció olyan méreteket öltött Afganisztánban, hogy már az állam létét fenyegeti. A kormányzat által leállított nyomozások jelzik, hogy a politikai rendszer nem tudja kezelni ezt a problémát. A gazdaság készpénzalapú, minden üzletkötés a bizalmon és a csúszópénzek nagyságán múlik. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a béketeremtésnek, az erős állam létrehozásának és az életképes (kábitószer termeléstől mentes) gazdaság a megteremtésének nagyon kicsi a valószínűsége.

A tálibok véleménye: minden csapatnövelés azt jelenti, hogy a NATO a katonai rendezés és nem a politikai megoldás híve. A diplomata szerint a bejelentett csapatkivonás inkább ártott, mert azt kellett volna erősíteni, hogy a Szövetség nem akar elhúzódó háborút, inkább a stabilitás és a béke mellett köteleztük el magunkat.⁹

A számítógépes rendszerek elleni támadások egyre gyakoribbá, szervezettebbé válnak és egyre nagyobb károkat okoznak a kormányok, vállalkozások, gazdaságok és potenciálisan a közlekedési és ellátási hálózatok, valamint más kritikus infrastruktúrák számára is. A számítógépes rendszerek elleni támadások elérhetik azt a küszöböt, ami már a nemzeti és euro-atlanti folyamatos működést, biztonságot és stabilitást veszélyeztet. Külföldi haderők és titkosszolgálatok, szervezett bűnözők, terrorista és/vagy szélsőséges csoportok egyaránt lehetnek egy ilyen támadás végrehajtói.¹⁰

Ha figyelembe vesszük a szakemberek előrejelzését, hogy megjelenik a beszéd-felismerő technológia és a hangvezérelt fordítórendszer, amely tovább fejleszti a mobiltelefonokat, akkor a számítógépes támadások lehetősége növekedni és korszerűsödni fog a következő években.

A hálózat kutatás elismert hazai szakembere, *Barabási Albert László* szerint ma már könnyen ellenőrizhető és pontosan meghatározható, hogy ki, mikor és milyen honlapokat látogat, kikkel tart kapcsolatot és milyen témákban. A mobiltársaságok adatai alapján pontosan meghatározható, kit, mikor, honnan és milyen témában kerestek fel. Véleménye szerint a hatalmas adattömegek kezelése és feldolgozása csak az első pillanatban tűnik bonyolultnak. A genomika segítségével ma már ez

⁸ Nemzeti haderőt építünk. Magyar Honvéd 2011. január 9. oldal.

⁹ Fotini Christia, Michael Semple: Flipping the Taliban, How to Win in Afghanistan. Foreign Affairs July/August 2009.

<http://www.foreignaffairs.com/articles/65151/fotini-christia-and-michael-semple/flipping-the-taliban>
2011. 01. 16.

¹⁰ Az Egyesült Államok a következő években a védelmi kiadások részeként 139 millió dollárra emeli a számítógépes támadások védelmére szolgáló költségeket és további ezer fővel növeli a hackertámadásokat figyelő és megelőző szakemberek létszámát a különböző parancsnokságain. The world in 2011. The Economist 89. oldal.

nem túl bonyolult művelet. A szerző többek között a következőt állítja: „... naponta többször hozunk döntéseket kényünk-kedvünk szerint, s ezért azt gondoljuk, hogy az embernél kiszámíthatatlanabb vizsgálendő alany nincs”. Az előadó egy érdekes kutatásról számolt be. Ennek keretében anonim mobiltelefon-használók millióinak viselkedésmintáit vizsgálva kiderült, hogy téves ez az elképzelés. „Bár emlékeinket a napi programtól való eltérések dominálják, a mérések azt mutatják, hogy az emberi mozgás, a kommunikációs eszközök alkalmazása nagymértékben, 93 százalékos pontossággal előre látható”.¹¹ Véleményünk szerint ez a kutatási eredmény jól használható a számítógépes támadások felismerésekor és a hatékony védelem megszervezésekor.

Minden tagállam jóléte egyre nagyobb mértékben függ az alapvető kommunikációs, szállítási és tranzitútvonalaktól, amelyekhez a nemzetközi kereskedelem, az energiabiztonság kapcsolódik. Nagyobb nemzetközi erőfeszítésre van szükség, hogy biztosított legyen a folyamatos működésük minden támadással vagy az ellátás megzavarásával szemben. Megnövekedett az energiataralékok birtoklásának jelentősége, ezzel együtt a világ egyes térségeinek fontossága is felértékelődött.

Néhány NATO-tagország energiaigényének kielégítése terén még inkább függővé fog válni a külföldi energiaellátóktól a jövőben, és némely esetben a külföldi energiaellátástól és ellátó hálózatoktól egyaránt. Az energiahordozók szállítási útvonalainak globalizálódásával egyre sebezhetőbbé válik az energiaellátás.

Több jelentős technológiai folyamat – beleértve a lézerfegyverek fejlődését, az elektronikai hadviselést és a világűrhez való hozzáférést, gátló technológiákat – képes lehet arra, hogy jelentős, világméretű hatásokat gyakoroljon, amelyek befolyásolni fogják a NATO katonai tervezését és műveleteit. Ezzel együtt az új harceszközök fejlesztése, amelyek új fizikai elvek alkalmazásán alapulnak, hatással lesz a katonai szervezetekre és a vezetési elvekre is.

Kulcsfontosságú környezeti és erőforrás-korlátok – beleértve az egészségügyi kockázatokat, klímaváltozást, vízhiányt és növekvő energiaszükségletet – a jövőben is tovább fogják alakítani a biztonsági környezetet a NATO számára fontos területeken, és jelentősen befolyásolhatják a NATO katonai műveleteinek tervezését és végrehajtását.

Lehetséges katonai feladatok és képességek

Az utóbbi évek háborús és nem háborús katonai műveletei nem a hagyományos kerek és hadszíntéri körülmények között zajlottak. Növekedett azoknak a katonai műveleteknek a száma, amelyekben a fegyveres erő válságokat kezelt, vagy a békeműveletek valamelyik fajtáját hajtotta végre nagyon változatos, az európai körülményektől teljesen eltérő társadalmi és természeti viszonyok között. Tapasztalatok szerint a katonai műveletek száma ugyan növekvő tendenciát mutat az elmúlt évtizedekben, de az államok közötti, hagyományos erővel vívott háborúk száma egyre kevesebb. A második világháborút követő évtizedekben a katonai műveletek több mint kéthar-

---

¹¹ Mark Newman–Barabási Albert-László–Duncan J. Watts: The Structure and Dynamics of Networks. Princeton University Press 2006. [ISBN 0-691-11357-2](#) 183. oldal.

Barabási Albert-László: Amit ma megtehetsz, megteszed holnap is. Kiszámítható-e az emberi viselkedés dinamikája. Előadás a Mindentudás Egyeteme 2.0-n. 2011. 01. 15.

madát a nemzeti felszabadító mozgalmak, az etnikai, és vallási alapon szembenálló csoportok harcok jellemezték.¹²

Mind az iraki, mind az afganisztáni katonai műveletekben olyan fegyvereket és fegyverrendszereket alkalmaztak, amelyek pusztító képessége közel azonos a nukleáris fegyverekével. A célok pusztításának hatékonysága tovább növekedett. A stratégiai fölény megszerzése érdekében a támadó fél felhasználta valamennyi haderőnemének képességeit, valamint a kozmikus térben elhelyezett objektumainak lehetőségeit. Ezzel együtt az említett műveletekben fokozott jelentőséget kaptak a nem katonai erők, eszközök.

A kozmikus térben elhelyezett objektumokkal kapcsolatban *Szentgyörgyi Zsuzsa*, a Magyar Mérnökakadémia tagja, tanulmányában a következőt írja: „... napjainkra az űrhadviselés széles választékú készletből válogathat. Rendelkezésre állnak a nagy pontosságú, intelligens szoftverekkel felvértezett informatikai eszközök-rendszerek. Velük karöltve szolgálják a felderítést a szenzortechnika legfejlettebb vívmányai, és készen állnak a védekezésre, meg a támadásra is a nagy teljesítményű lézerek. Mindezek mögött pedig igencsak bonyolult, rengeteg kutatást, innovációt magában foglaló tevékenység húzódik meg – nyilvánvalóan csak a nagyhatalmakra méretezve”.¹³

A hagyományostól eltérő hadszíntéri körülmények tapasztalatai, a katonai műveletek új jellemzői, valamint sajátosságai a fegyveres küzdelem új formáinak és módszereinek kutatását, kidolgozását követelték, követelik a hadtudomány művelőitől. Az új stratégiai koncepció katonai feladatokra és képességekre vonatkozó részéből hasonló feladatok fogalmazhatók meg.

Az állam- és kormányfők lisszaboni csúcstalálkozóján megerősítést nyert a kollektív védelem elve. Ugyanakkor a Szövetség a különböző nemzetközi szervezetekkel, elsősorban az Egyesült Nemzetek Szervezetével, az Európai Unióval és az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezettel történő együttműködésre helyezte a hangsúlyt a lehetséges válságkezelő műveletek végrehajtása során. „A tagállamok kollektív védelem melletti elkötelezettsége továbbra is határozott és kötelező érvényű” – olvasható a dokumentumban.

A kollektív védelem alapja maradt a Szövetség teljes képességalapú nukleáris- és hagyományos katonai ereje, amely elsősorban a lehetséges támadó elrettentésére hivatott. Ugyanakkor a stratégia továbbra sem fogalmazta meg, hogy a NATO-tagállamok a lehetséges támadásra milyen választ fognak adni. Más szóval: a Szövetség megőrizte a kollektív védelem és a stratégiai elrettentés elvét, beleértve a nukleáris képességet is. A stratégiai koncepció nem változtatott a hadászati műveletek, hadműveletek, harctevékenységek fajtáira, formáira és módjaira vonatkozó, korábban elfogadott elméleten és gyakorlaton sem.

A lisszaboni csúcstalálkozón a teljes képességalapú fegyveres erő fenntartása és fejlesztése érdekében a következő célkitűzésekről született döntés:

- A Szövetségnek képesnek kell lenni mind a nagyméretű, mind a kisméretű katonai műveletek végrehajtására. A katonai műveletek kezdeti sikere érdekében fejleszteni szükséges a Válságreakáló Erők (NRF) valamennyi képességét.

¹² Kiss Álmos Péter: Generációk a hadviselésben – a negyedik generáció. Hadtudományi Szemle, 2009. évi 2. száma Budapest. Elektronikus kiadás 10–19. oldalak.
<http://www.hadtudomanyiszemle.zmne.hu> 2010. 05. 17.

¹³ Szentgyörgyi Zsuzsa: Isten az űrből bunkózik: az űrfegyverkezés új módszerei.
<http://www.nol.hu> 2011. 01. 18.

- Megkülönböztetett figyelmet kell fordítani a fegyveres erők felkészítésére és kiképzésére, a katonai műveletekhez szükséges tervek naprakészségére, valamint az információk cseréjére a tagállamok között. Ennek érdekében a tagállamok továbbra is részt vesznek a védelmi tervezés teljes folyamatában.
- A Szövetség az európai rakétavédelem kifejlesztésében együttműködik az Oroszországi Föderációval. Ugyanakkor a hatékony együttműködés érdekében további szakmai, a katonatechnikai kérdések megoldásához tárgyalásokra van szükség. A NATO-orosz Tanács ülésén csak a további tárgyalások szükségességéről született döntés, a technikai részletekről nem. Ezzel együtt a sikeres együttműködés jó előjele lehet, hogy a tagállamok kormányfői és *Dmitrij Medvegyev* elnök egyetértettek abban, miszerint az Oroszországi Föderációt partnernek kell tekinteni az európai rakétavédelem megoldásában is.
- Tovább kell fejleszteni a tagállamok képességeit a tömegpusztító fegyverek elleni védelemben, és a számítógépes támadások elkövetőinek felderítésében. Fokozni kell a képességet a terrorveszélyek felderítése, a terrorcselekmények megakadályozása érdekében, együttműködve a hasonló elveket valló államokkal és szervezetekkel.
- A Szövetség a képességei alapján járuljon hozzá az energiabiztonsághoz, az energia biztonságos szállításához, eredményesen védje meg a tagállamok energiabiztonságához kapcsolódó rendszereket illetve létesítményeket.¹⁴

„A tagállamok biztosítják a képességek a további fejlesztéséhez szükséges anyagi, technikai és pénzügyi eszközöket, forrásokat” – állapodtak meg az állam- és kormányfők a csúcstalálkozón.¹⁵

A válságkezelés hatékony végrehajtása érdekében a Szövetség a következőket fogalmazta meg az új stratégiai koncepcióban:

a) Politikai, társadalmi és katonai szempontokat egyaránt figyelembevevő, átfogó megközelítést kell alkalmazni a válságkezelés során.

b) Válságok megelőzése érdekében folyamatosan figyeljük, elemezzük és feldolgozzuk a lehetséges válságkörzetek eseményeit. Más szóval: javítani kell a Situation Center szervezetben folyó munka minőségét.

c) A válságkezelés hatékonyabbá tétele érdekében továbbra is a katonai erő igénybevételével kell számolni, amennyiben az szükséges. Továbbá elhúzódó válságkezelésre kell felkészülni, együttműködve más erőkkel a stabilizáció és a sikeres újjáépítés érdekében.

d) A válságok pontosabb előrejelzése érdekében hatékonyabbá kell tenni a felderítést, a hírszerzést és az információcserét.

e) Új műveleti doktrínákat kell kidolgozni a felkelés elleni műveletek és az újjáépítés feladatainak hatékonyabbá tételéért.

¹⁴ A célkitűzések megvalósításának háttéréről bővebben olvashatunk a következő cikkben: The world in figures, defence. The World in 2011 The Economist 111. oldal.

¹⁵ Ennek a megállapodásnak ellentmond két megjegyzés, amely a csúcstalálkozó sikerével kapcsolatban olvasható a Heti Világgazdaságban: *először*, Robert Gates amerikai védelmi miniszter nyilatkozata, miszerint az európai tagállamok a kulturális különbség- (nem értik a fegyveres erők jelentőségét napjainkban) és a gazdasági válság okán nem rendelkeznek kellő pénzügyi forrásokkal és gyorsan bevethető egységekkel. Ez mostanra kezd a biztonság akadályává válni. *Másodszor*, a tagállamok védelmi kiadásának nagysága csupán 1,7 százaléka a GDP-nek európai átlagban, a korábbi 3,1 százalékkal szemben. A tagállamok közül tíz állam katonai-védelmi kiadásának nagysága még az előbb említett átlagot sem éri el, így Magyarországé sem, ahol ez a szám 1,1 százalék volt 2009-ben. NATO-csúcs Lisszabonban. Alutjeljesítők klubja. HVG 2010. november 20. 24–25. oldalak.

f) Növelni kell a Szövetség civil képességeit a hatékonyabb tervezés, polgáriak felkészítése, kiképzése és a partnerekkel való együttműködés jobb megszervezésével.

Ezek a politikai szintű döntések további szakmai szintű elemzést igényelnek a Szövetség és a tagállamok különböző parancsnokságain, valamint törzseiben. Másképpen: a társadalom elfogadja a fegyveres erő létét, működésének szükségességét, ennek érdekében biztosítja a szükséges forrásokat.

A kapcsolat a jellemzőiről írt *Samuel P. Huntington* az ismert könyvében, amelyből álljon itt egy idézet a katonákról: „*A katonáknak, a rend védelmezőinek nagy a felelőssége. A legnagyobb szolgálat, amit tehetnek, az, hogy hűek maradnak önmagukhoz, s katonás csöndben, bátran szolgálnak. Ha megtagadják a katonaszellemet, először önmagukat, végső soron a nemzetet semmisítik meg*”.¹⁶

A civil képességek kialakítására vonatkozóan az új stratégiai koncepció kimondja, hogy a NATO csak a szükséges képességek kialakítására törekszik, a válságkezelő műveletekhez szükséges eszközöket az Európai Unióval együttműködve kívánja kialakítani, továbbá biztosítani. Más szóval: a Szövetségnek egy jobban körülhatárolt biztonsági megközelítés elfogadására van szüksége, amely lehetővé teszi a különböző katonai harccsoportok együttes és átfogó felhasználását, valamint a tagországok, a partnerországok, a nemzetközi szervezetek és a nem kormányzati szervezetek közötti elméleti és gyakorlati együttműködés továbbfejlesztését.

A képességek fejlesztésének biztosítása érdekében a NATO korábban három transzformációs célt fogalmazott meg, amelyek kulcsfontosságúak a jövőbeni katonai műveletek sikeres végrehajtásához:

- a *döntési fölényt* (Decision Superiority),
- a *következetes hatásokat* (Coherent Effects),
- az *összhaderőnemi alkalmazást* és a *működőképesség fenntartását* (Joint Deployment and Sustainment).

Ezeket a célokat az új stratégiai koncepció is megerősítette, csak másképpen fogalmazta meg.

Az új stratégiai koncepcióban a képességfejlesztés érdekében felsorolt célkitűzések a tagállamok részére világosan meghatározzák a törzsek, az egységek, alegységek és a katonák felkészítésének, kiképzésének főbb követelményeit. Ezek a következők lehetnek:

- az összhaderőnemi integrált felkészítés,
- többnemzeti környezetben való alkalmazási képesség,
- az erők és az eszközök szállíthatósága,
- a rendelkezésre állás képessége,
- a feladatra felkészített állomány,
- az alegységek összekovácsoltsága,
- a parancsnokok vezetői képessége.

Az új stratégiai koncepció tanulmányozását követően megállapítható, hogy a Szövetség jövőre vonatkozó célja: várhatóan olyan fegyveres erő kialakítása a tagállamokban, amely egy kölcsönösen egymástól függő és együttműködő képességekkel rendelkező haderő. Más megközelítésben: a hadszíntér egy pontjában egy meghatá-

---

¹⁶ Samuel P. Huntington: A katona és az állam. Zrínyi Kiadó Budapest, 1994. 453. oldal.

rozott időben a szükséges képességek összegeződnek, és ez egy új képesség szintet hozhat létre a katonai műveletben.

A képességfejlesztés feladatai között új elemként jelent meg a számítógépes rendszerek elleni támadás korai felderítése, az elkövetők körének meghatározása, és a támadás elhárítása.¹⁷ Ennek a veszélynek a felismeréséhez, hatékony kezeléséhez azért is fontos a tagállamok részéről a képesség megteremtése, mert ezt a lehetőséget felhasználva a támadó a hálózatokban összekapcsolt társadalmi szervezeteket (katonai rendszereket) rendkívüli mértékben sebezheti, működésüket korlátozhatja.

A fejlett társadalom és annak védelmi rendszere olyan számítógép-hálózatokkal átszőtt hálózatos rendszerek együttese, amelyben e rendszerek biztonságos működése kölcsönösen függ a többi rendszer működésétől. Ennek következtében a rendszer bármelyik súlyponti elemének információs támadása, vagy védelme nemzetbiztonsági kérdés, amely védelmi síkon kihat az egész társadalomra, közvetett vagy közvetlen hatással van a Szövetségre. Elegendő egy kiválasztott, a társadalom gazdasági élete, vagy közlekedése szempontjából fontos infrastruktúrát információs támadással működésképtelenné tenni vagy működésében korlátozni, az éppen a hálózatoknak köszönhetően negatívan befolyásolja más hasonló fontossággal bíró elemek működőképességét is. A Szövetség ezt a veszélyt kívánja elhárítani a jövőben mind a parancsnokságokon, mind a tagállamokban.¹⁸

Borisz Fedorovics Cselcov vezérezredes véleménye szerint a hatásalapú és hálózatközpontú katonai művelet lényege az információ-feldolgozás teljes körű kiszélesítése, a szövetségi erőknél az információhoz való hozzáférése, a teljes ellenőrzés a feladat végrehajtás felett. Más szóval: politikai és katonai ellenőrzés a művelet végrehajtásának teljes időtartama alatt. Az így létrehozott „hálózat” egy új dimenziót nyit meg a korszerű katonai műveletben. Nevezetesen: ebben a hálózatban a stratégiai elemek mellett megjelennek a politikai, hírszerzői, diplomáciai, gazdasági, műszaki-technikai és a médiaelemek is. A hadműveletek ebben a hálózatban csak, mint a „hálózati folyamat egyik eleme” jelennek meg. A korszerű katonai művelet mind katonai, mind polgári (politikai, gazdasági stb.) elemei egy rendszerben (hálózatban) integrálódnak – fogalmazott Cselcov vezérezredes.

Szakemberek szerint a 21. század az ultramodern technika és a fejlett technológia százada, amely olyan haditechnikai eszközöket és fegyvereket biztosít a katonáknak, amelyeket korábban nem ismertek. A kisebb darabszámú, de rendkívül hatékony precíziós fegyverek rendszeresítése törvényszerűen igényli a haderők átalakítását a vezetés, a létszám és a hadieszközök mennyisége területén. A következő évtizedekben a haditechnikai eszközök rohamos fejlődésének következményeképpen a jövő háborúiban megváltozhatnak a hagyományos módszerek a hadműveletek és harcok megvívása terén. Mindezt a változást a merőben új típusú és rendszerű haditechnikai eszközök, és a katonai robotok tömeges alkalmazása eredményezheti.

---

¹⁷ Erről bővebben olvashatunk a következő tanulmányban: Haig Zsolt–Kovács László–Makkay Imre–Seebauer Imre–Vass Sándor–Ványa László: Az információs társadalom veszélyforrásai. A kormányzat szerepe a védelem és ellentétekenység műszaki és szervezeti megoldásaiban. Tanulmány. MEH Informatikai Kormánybiztosság, 2002

¹⁸ A számítógépes rendszerek- és az információk védelmével, valamint a kommunikációs rendszerek hatékony működtetésével kapcsolatos kérdések más államok szakértőit is foglalkoztatják. Egy példa: Borisz Fedorovics Cselcov: Utocsnjenyie podhodov k szozdanyiju szisztemi vozdušno-koszmicszeszkoj oboroni goszudarsztva v uszlovijah szetecentricsnih vojn budusego. Vojennaja Müszl 2008. szeptember. 3–8. oldalak, orosz nyelven. A szerző a hadtudomány doktora, jelenleg Moszkvában a vezetéstudomány kutatásával foglalkozó automatizált műszertechnikai intézet igazgatójának első helyettese.

A magyar fegyveres erő képességeinek fejlesztése

A lisszaboni csúcstalálkozó az új stratégiai koncepciójának elfogadásával közel azonos időpontban vált ismertté a *Miniszeri Irányelvek a védelmi tervezéshez (2012–2021)* című dokumentum (a továbbiakban: Irányelvek). Az Irányelvek – többek között – a fegyveres erő fejlesztésével és képességeivel kapcsolatos követelményeket fogalmazza meg. A továbbiakban a teljesség igénye nélkül tekintsünk át néhány olyan követelményt, amelyek összhangban vannak az új stratégiai koncepció azonos célkitűzésével.

„A Magyar Honvédségnek kiegyensúlyozott, megfelelő arányú harci, harci támogató és harci kiszolgáló támogató struktúrával kell rendelkeznie. Mi ideértjük a vezető szerveket is. A szövetségi és EU tagsággal járó fontos kötelezettség, az ország méretével és teherbíró képességével arányos katonai hozzájárulás biztosítása. Műveletek és készenléti szolgálatok (NATO Reagáló Erő és EU Harccsoport) esetében törekedni kell arra, hogy a feladatoknak megfelelő, modulrendszerűen, szervezetszerű alegységekből összeállított kötelékek kerüljenek alkalmazásra. A tervidőszakban meg kell teremteni a számítógépes hálózatok elleni támadásokkal szembeni védelem és hadviselés alapjait. Az alábbi főbb képességfejlesztési területekre vonatkozóan javaslatot kell kidolgozni [...], hogy a fejlesztési folyamatok a 2012–2021 időszakot lefedő tervben meghatározóak legyenek: lövész harcjármű és harckocsi képességek; táborigényező tűztámogató képesség; páncéltörő rakéta képesség; hídépítő képesség; légvédelmi rakéta képesség; közepes szállító- és harci helikopter képesség; merevszárnyú légi szállítóképesség és mobil légtérellenőrző képesség. Sürgősséggel meg kell vizsgálni a harcászati repülő képesség jövőjét, valamint egy légi mozgékony képesség kialakításának lehetőségét”¹⁹ – rögzíti a dokumentum. Nem vitatjuk a felsorolt követelményeket és célkitűzéseket, csupán néhány észrevételt teszünk a képességekkel kapcsolatban.

A szakirodalomban a képesség azt jelenti, hogy a fegyveres erő kész a harctevékenység, a feladat végrehajtására, ugyanakkor a képesség összetevői folyamatosan változhatnak a feladattól függően.²⁰

A fegyveres erő képessége, harcképessége magában foglalja a katonai és nem katonai műveletek sikeres végrehajtására való alkalmasságot, a haderőnemek együttműködését, melynek elméleti valamint gyakorlati elemei vannak.²¹

¹⁹ Honvédelmi Minisztérium Védelempolitikai és Védelem Tervezési Helyettes Államtitkár. Nyilvántartási szám: 503-34/2010 számú dokumentum. Honvédelmi Minisztérium. 1–9. oldalak.

²⁰ Katonai Kislexikon Honvéd Vezérkar Tudományszervező Osztály. Budapest, 2000. 49. oldal.

²¹ Ismeret: a valóságra, illetve ennek valamely területére vonatkozó tapasztalatok, fogalmak összessége. Valaminek az ismerete: tájékozottság valamiben. Tanulással megszerzett tudás.

Ismeret: a megismerő tevékenység eredményeként létrejött, az objektív valóság (a világ) tényeit és absztrakcióit (a leglényegesebb tulajdonságok kiemelését és általánosítását) különböző szinten tükröző tudattartalom.

Jártasság: valamit jól ismerő, tapasztalt, valamiben gyakorlott. Valamiben való gyakorlottság, tájékozottság.

Jártasság: az elsajátított ismeretek alkotó, kombinatív felhasználása, teljesen új helyzetben történő alkalmazása.

Készség: valaminek a megtételére való hajlandóság, szándék. Gyakorlással, gyakorlással kifejlesztett képesség, ügyesség. A pszichikai funkciók cselekvés céljára, lényegére irányulnak.

Készség: a tudatos tevékenység automatizált komponense, amely a tevékenység többszöri ismétlése, gyakorlása során fejlődik ki.

Az Enciklopédiában található fogalmakhoz néhány megjegyzést célszerű tennünk:

1. Az ismerethez szorosan hozzátartozik a tudás fogalma, amely magában foglalja az ismeretek logikai összefüggéseken alapuló rendszerének teljes elsajátítását.
2. A jártasság szintjén a katonák (alegységek) már viszonylag könnyen képesek a meglévő ismereteiket új feladatok során alkalmazni.
3. A jártasságok és a készségek többnyire bonyolult kölcsönhatásban vannak egymással, többszörösen egymásra épülnek.
4. A jártasság és a készség a gyakorlás (kiképzés) hiánya miatt viszonylag hamar „megkopik”, míg a képesség, ha kifejlődik, akkor tartósan megmarad. Tehát, a jártasság és a készség tanítható, tanulható, a képesség fejleszhető.

A fogalmak tartalmi jellemzői feltételezik, hogy a képesség tanulással és a valóságos helyzetet megközelítő gyakorlással sajátítható el. Napjainkban a képesség kibővült azzal, hogy a fegyveres erőnek együtt kell működnie polgári, nem kormányzati és más szervezetekkel a nem háborús katonai műveletekben.

Az *elméleti elemhez* sorolható a társadalmi elfogadottság, a nemzeti katonai stratégia, az összhaderőnemi doktrína, a haderőnemek és fegyvernemek, szakcsapatok doktrínái, a szabályzatok, a műveleti utasítások és a vezetés színvonala. A *gyakorlati elemhez* sorolható a fegyveres küzdelem megvívásához szükséges szervezetek és technikai eszközök, a logisztikai támogatás, a készenlét fokozatai, tartalma és a tartalékos állomány felkészültsége, valamint az állomány képzése, kiképzése és a védelmi szektor felkészítése.

A harcképesség – más megközelítésben – magában foglalja a *fogalmi*, az *erkölcsi* és a *fizikai összetevőket is*. A képességen alapuló fegyveres erő szempontjából kiemelkedő szerepe lesz az olyan fogalmi összetevőknek, mint az összhaderőnemi, haderőnemi doktrínák, a haderőfejlesztés elmélete, valamint a többnemzeti keretben történő tevékenység.

A fegyveres erő képességfejlesztése szempontjából nem hagyható figyelmen kívül az a tény, miszerint – hazai és a külföldi szerzők véleménye alapján egyaránt – a fegyveres küzdelmet a következők jellemezhetik:

1. A nagy hatótávolságú és nagy pontosságú fegyverek alkalmazása nagymértékben veszélyezteti a csapatok előre történő mozgósítását, összpontosítását. Ezt a tevékenységet rakéta- és tűzcsapással hajtják végre, valamennyi haderőnem bevonásával.
2. A műveleti feladatok végrehajtása szempontjából folyamatosan korszerűsödik, minőségileg javul a hadászat, hadművelet és a harcászat közötti kapcsolat. Az összetartozó, összefüggő (koherens) kapcsolat alapján a fegyveres küzdelem hadászati sikerének függvénye a hadműveleti, harcászati sikereken nyugszik, mind a háborús-, mind a nem háborús katonai műveletekben.
3. A fegyveres küzdelem a teljes térben zajlik majd, minden haderőnem, fegyvernem, szakcsapat, valamint a polgári erők bevonásával, a legkorszerűbb eszközök alkalmazásával.

Képesség: valamely tevékenységre, teljesítményre való testi-lelki adottság, alkalmasság, tehetség. Olyan pszichikus funkció, illetve funkciók rendszere, amely egy bizonyos tevékenység végrehajtását teszi lehetővé.

Képesség: azoknak az egyéni tulajdonságoknak az összessége, amelyek valamilyen cselekvés elvégzésének lehetőségeit, feltételeit teremtik meg.

Magyar Larousse Enciklopédia 2. Akadémiai Kiadó, Budapest 1992.

4. Az egyre pontosabb és hatékonyabb rakéta-, illetve tűzcsapás következtében megnövekszik az erők, eszközök széttagolásának, megóvásának és védelmének a jelentősége.
5. Tovább fog növekedni a rakéta- és tűzcsapások hatótávolsága, továbbá pontossága, valamint pusztító ereje. Ezzel lehetővé válik a hadászati szintű támadó műveletek megszakítás nélküli folytatása.
6. A rakéta- és tűzcsapások azonos időben fogják pusztítani az ellenség politikai, gazdasági, vezetési, infrastrukturális és katonai objektumait.
7. Az előző jellemzők alapján döntő jelentőséggel bír majd – de már napjainkban is így van – a hatékony, védett rakéta- és légvédelem, amely az ellenség minden pusztító eszközével képes felvenni a harcot.
8. Tovább fog növekedni az ellenség szándékainak felfedését, valamint a dezinformáció meghiúsítását szolgáló felderítés, hírszerzés szerepe.
9. A légi uralom kivívása, valamint a rakéta- és tűzcsapások eredményes végrehajtása döntő hatással lesz a fegyveres küzdelem sikerére, de ezek mellett megmarad a szárazföldi műveletek fontossága és szükségessége.²²

Ha elfogadjuk a fenti értékelést, akkor nyilvánvaló, hogy ennek tükrében célszerű vizsgálni a fegyveres erő lehetséges feladatait, szervezetét, felszerelését és állományának oktatását, képzését és kiképzését.

Bessenyei Lajos, egyetemi tanár véleménye szerint a stratégiai szintű vizsgálatok végrehajtásakor a következő kérdésekre célszerű a választ megadni:

- *Mi van most?* (Helyzetkép, a diagnosztika tudománya.)
- *Mi várható?* (A prognosztika tudománya.)
- *Mit szeretnénk?* (Mik a választható lehetőségek.)
- *Mi legyen?* (Mi a döntés a körülmények és a források alapján.)²³

A professzor szerint a vizsgálat során valamennyi kérdésre meg kell adni a választ, egyik sem hagyható ki a folyamatból, ha helyes döntést szeretnénk hozni. Úgy gondoljuk, hogy Bessenyei professzor javaslata érvényes a fegyveres erővel kapcsolatos kutatások módszerére is.

A felsorolt kutatási feladatok végrehajtásához szükség van a különböző nézetek, elméletek ütköztetésére, mert így alakítható ki (hozható létre) a védelemmel kapcsolatos politikai döntésekhez a hadtudomány eredményeire támaszkodó szakmai-elméleti megalapozottság. Más szóval: a fegyveres küzdelemmel kapcsolatos kutatási eredményeket, következtetéseket célszerű összevetni a – hazánkra vonatkoztatott – tudományos igényű geopolitikai, geostratégiai elemzésekkel; továbbá, az ország érdekeivel és a szövetségi kötelezettségekkel és a várható képességi fejlesztésekkel.

A katonák képességfejlesztése.

A katona, mint rendszer

²² Pirityi Sándor: Barangolás a „sebezhetőség” fogalma körül. Új Honvédségi Szemle LIX. Évfolyam, 2005/12. szám, 45–61. oldalak.

Hajma Lajos: A háborúval kapcsolatos elméletek változásai. Hadtudomány 2005. 2. szám.

Hadviselés és békeműveletek. Igazi katonák-e a nem háborús jellegű katonai tevékenységek végrehajtói? Joint Force Quarterly 1997. 14. szám. 111–116. oldalak, fordította: Szabó Ferenc.

AJP 3.4 Non-Article 5 Crisis Response Operations.

MC 237/2 NATO Military Policy for Crisis Response Operations.

²³ Bessenyei Lajos: A stratégia. Előadás a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem vezérkari tanfolyama hallgatóinak. Budapest, 2002

A fegyveres küzdelemben résztvevő katonák megóvása érdekében a szövetség tagállamai évek óta kutatásokat folytatnak. Ezek arra irányulnak, hogy a harcoló katonát rendszerként vizsgálják és szerelik fel. A kutatások eddigi eredményeként már napjainkban, de főként a jövőben, felszerelik, ellátják őket könnyű és hatékony fegyverrel, öltözettel és védőfelszereléssel, „hálósított” kommunikációs eszközökkel, korszerű erőforrásokkal, így megnövelik az emberi teljesítményt.²⁴ A hivatkozott folyóirat tanulmányaiban a különböző tagállamok szerzői ismertetik a *katona, mint rendszer* kutatásában és fejlesztésében elért eredményeiket és terveiket. Ennek lényegéről szólunk a következőkben, amennyiben az a tanulmány címében vállaltakhoz kapcsolódik.

Tapasztalatok szerint a jövőben a fegyveres küzdelem többsége lakott környezetben történik, ahol a harckocsik, a páncélozott szállítójárművek és a harcjárművek alkalmazása korlátozott. A műveletekben résztvevő katonáknak, alegységeknek a feladat végrehajtásához ki kell szállni a járműből vagy a szállítóhelikopterből. A szakemberek véleménye szerint az említett esetekben a katonát, az alegységet *harci alapegységnek* kell felfogni és *rendszernek* – a korszerű harcjármű alrendszerének – tekinteni.

A rendszer képességének kialakításához a következő öt területen kell fejlesztést, korszerűsítést végrehajtani: *mozgékonyosság, pusztító hatás, állóképesség, túlélőképesség, vezetés és ellenőrzés*. Más megközelítésben: *ruházat, felszerelés, kommunikáció és információ, fegyverzet és energiaellátás*. Ezt az öt területet lényegében a fejlesztéssel foglalkozó tagállamok elfogadták.

A korszerű háborús és nem háborús katonai műveletekben ezek a rendszerek, alrendszerek kapcsolódnak a Hálózatközpontú Hadviselés (Network Centric Warfare – NCW) kifejlesztett elemeihez, így a katonák annak szabályai szerint tevékenykednek, hajtják végre a feladataikat. A „katona-rendszerekhez” kapcsolódó kutatások szinte minden tagállamban folynak és a szükséges eszközökkel, felszerelésekkel a fegyveres erők ellátása 5–10 éven belül várható – állítják a szakemberek.²⁵

A fejlesztéssel foglalkozó országok célként tűzték ki egy korszerű, könnyen kezelhető, kimagaslóan hatékony, teljesen integrált egyéni rendszer kifejlesztését, beleértve a fegyvereket, a felszerelést, az öltözetet, a védőeszközöket, a hálósított kommunikációt és a szükséges erőforrásokat. A vezetés és az ellenőrzés feladataihoz követelményként szabták, hogy a rendszer elemei cserélhetőek legyenek, az egyéni, valamint a raj- és szakaszparancsnoki beosztásnak megfelelően.

A kutatással és fejlesztéssel foglalkozó szakemberek véleménye szerint a fegyveres küzdelemben, de a válságreagáló és békeműveletekben is, a rendszer alkalmazásával a műveletek hatékonysága minden szempontból (pusztító hatás, a védelem és oltalmazás, a teherszállítás, az erőnlét megóvása, a megbízhatóság és a gyors orvosi ellátás) növekedni fog. Ezek fontos szempontok lehetnek lakott környezetben, amikor elkerülhetetlen lesz a műveletekben a közelharc, amelyről már szoltunk.

A kísérleteket, kutatásokat folytató országokban „alapegységnek” a 7–10 fős rajt tekintik, amelyben nagyon szoros az együttműködés a katonák között, de mindenkinek meg van a pontos, jól begyakorolt feladata. Ennek alapján a katona az említett rendszer eleme. A legfontosabb követelmény: az így felfegyverzett, felszerelt, ellátott

---

²⁴ Future Soldier Systems. NATO's Nations and Partners for Peace. 2004. IV–V. szám. 122–154., 76–95. oldalak, fordította: Szabó Ferenc.

²⁵ A fejlesztés folyamatáról és az elért eredményekről bővebben olvashatunk a következő dolgozatban: Gácsér Zoltán: A katona harci képességét növelő korszerű, hálózatba integrált egyéni felszerelésrendszerének kialakítási lehetőségei a Magyar Honvédségben. Doktori (PhD) értekezés 2008. Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Egyetemi Könyvtár

katona vagy alegység legyen képes a feladatát végrehajtani mind a háborús, mind a nem háborús katonai műveletekben, minden időjárási és terepviszonyok között.

Az említett követelmény, képesség a következő feltételek biztosításával érhető el: a katonát ellátják egy többrendeltetésű, integrált fegyverrel; a fegyver alkalmas a célok felderítésére, bemérésére, leküzdésére úgy, hogy optimális a lőszerfelhasználása és szélsőséges viszonyok között is alkalmazható; a katonák ruházata megóvja a test legérzékenyebb részeit, védelmet nyújt a lehető leghosszabb ideig a tömegpusztító fegyverek hatásai ellen. Annak viselése még szélsőséges időjárási- és terepviszonyok között is viszonylag kényelmes. További követelmény, hogy a katona alapfelszerelése a várható feladat ismeretében legyen könnyen kiegészíthető. A felszerelés elégítse ki a katonák ételmezési, pihenési és a feladatmegoldással összefüggő igényeit. Kiemelten fontos az élelem, a víz, a legszükségesebb gyógyszerek megléte a feladat végrehajtásának teljes időtartamára. Ezek egy részét a katona magával viszi, másik része a harcjárműben van. Ugyanez a feltétel érvényes mindazokra az áramforrásokra is, amelyek a katona felszerelését működtetik.

Végezetül biztosítani kell azt a lehetőséget, hogy az adatok és más rendszerek megóvása érdekében a rendszer kikapcsolható (deaktiválható) legyen, amennyiben ez szükséges (a katona fogságba esik). A szakemberek szerint erre már többféle elektronikus módszer létezik.

A program befejezésekor, az átlagot számítva, az egy főre vetíthető költségek 32–35 ezer eurót fognak kitenni. Néhány országban, figyelemmel a viszonylag magas költségre, először a különleges erők katonáit és alegységeit kívánják felszerelni.

Néhány gondolat a szakosodásról

A hazánkhoz hasonló adottságokkal rendelkező NATO-országokban a nagyméretű csoportosítások helyett egyre inkább a kisebb, de mobilizálható, a hagyományostól eltérő, speciális feladatok ellátására képes kötelékek kialakításában és fenntartásában gondolkodnak a szakemberek.

A szakosodás, specializálódás kérdése az utóbbi időben még hangsúlyosabbá vált, de ez nem jelentheti a „hagyományos” képességek fejlesztésének elhanyagolását. Az országhatáron kívül végrehajtásra kerülő katonai műveletek során elengedhetetlen követelmény lesz a jövőben is a speciális műveleti képességgel bíró erők alkalmazása. Ennek megfelelően több tagállam fegyveres erejében figyelmet fordítanak a speciális kötelékek kialakítására, és a szövetség elvárásaival szoros összhangban történő felkészítésükre.

A ma katonájától azt követeli a modern ütközet, hogy a terhelések mellett is nyitott legyen az információkra, azokat helyesen értékelje, elhatározását pedig komplex cselekvésben hajtsa végre. Ezért kiemelten fontos, hogy ellenálljon a tevékenységével együtt járó kimerítő pszichikai hatásoknak.²⁶

Véleményünk szerint a fegyveres erő csak úgy tud megfelelni a megváltozott követelményeknek, ha olyan új kiképzési rendszereket vezetnek be, amelyek teljes mértékben illeszkednek a Szövetség rendszerébe. Az új képzési, kiképzési rendszernek biztosítania kell a válságreagáló műveletek sikeres végrehajtásához szükséges képességek megszerzését.

A bolognai folyamat, az új felsőoktatási törvény életbe lépése, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem megalakítása lehetőséget ad arra, hogy felülvizsgáljuk és a megváltozott követelményekhez igazítsuk a katonai felsőoktatás rendszerét. Különösen célszerűnek látszik a felülvizsgálat a katonai vezetői szakon, mert a fegyveres küzde-

---

²⁶ Stephen E. Ambrose: Az elit alakulat. GABO Kiadó 2001. 192. oldal

leben, a válságreagáló műveletek végrehajtásának módjában és a szervezetekben bekövetkezett változások a fiatal tisztek és tiszthelyettesek minőségi felkészítése érdekében a tananyagok korszerűsítését, azok szerkezetének változtatását követelik meg.

A Magyar Honvéd korábban hivatkozott lapszámában a következőket olvashatjuk a tisztképzésről: „Létrehoztuk a Magyar Honvédség Ludovika Zászlóalját. Ez a mintegy 600 fős, és a tisztjelölti állományt magában foglaló új katonai szervezet valódi és hagyományos keretét fogja adni a tisztképzésnek. Hiszen ez nem csupán oktatási, hanem inkább nevelési kérdés.”²⁷ Reményeink szerint az új szervezetben folyó képzés kezdettől fogva szigorúbb, katonásabb életrendre, életmódra neveli majd a tisztjelölteket.

A 21. század kezdetén a katonai műveletekben továbbra is a páncélozott lövészrajok, és az azokban harcoló katonák lesznek a harc döntő szereplői, akiknek képességei folyamatosan fejlődnek a technikai lehetőségek függvényében. A hálózatközpontú jellemzők lehetővé teszik a folyamatos vezetést, a kommunikációt, a harccsoport parancsnoka, a harcjármű, a raj és annak tagjai között, a felderítés, a célmegjelölés és a pusztítás tükrében. A hálózatközpontú katonai műveletekben a vezetésnek ezen a szintjén az információ és a kommunikáció központja a harcjármű, amelyből külön-külön csatlakoztatva, feltöltik a katonák személyi számítógépeit.

A jövő fegyveres küzdelmében a parancsnokok megkövetelik a katonáktól, hogy folyamatosan értékeljék helyzetüket, hozzanak döntéseket, összességében legyenek önállóak és kezdeményezők a harc teljes időtartama alatt.

A kialakítandó szervezet és annak képességei

A kutatók és szakemberek feladata annak elemzése, hogy az Irányelvekben említett egy dandár és egy zászlóalj, vagy egy-egy zászlóalj nagyságú erő milyen kapcsolatban van a fegyveres erő távlati létszámadataival, a technikai eszközök beszerzésével és a védelmi szektorra fordítható költségekkel. Továbbá: a zászlóalj-harccsoport, amely a Magyar Honvédség „*alapvető harcászati egysége*”, milyen szervezetű lesz minőségi és mennyiségi szempontból.

Véleményünk szerint – figyelembe véve a technikai eszközöket és a képességfejlesztési terveket – feltételezhetjük, hogy a zászlóalj-harccsoportot páncélosokkal, páncélozott szállítójárművekkel vagy páncélozott harcjárművekkel; tábori- és a páncéltörő tüzérséggel valamint a műszaki eszközökkel szerelik fel a meghatározott időszakban. Az eszközök rendszeresítése nem képzelhető el a minden körülmények között használható vezetési, felderítő és tűzvezető képesség nélkül. A szervezetben, a meghatározott idejű, eredményes tevékenységhez támogató és kiszolgáló erőkre is szükség van, különösen akkor, ha a feladatot távoli hadszíntéren kell végrehajtani.

Úgy gondoljuk, hogy a teljesség igénye nélkül célszerű idézni egy rövid részletet *Marsai Viktor* tanulmányából az afganisztáni művelettel (távoli hadszíntérrel), annak jövőjével és politikai háttérével kapcsolatban: „... az egészen biztos, hogy Afganisztánban fel kell építeni valamiféle működő államot, és az is, hogy ezen a téren kétségbeejtően kevés erőfeszítés történt eddig, még nem szünteti meg az alapvető problémát: azt, hogy a gyűjtőnéven *táliboknak* nevezett ellenállókkal valamit kezdeni kell. [...] Az ISAF (International Security Assistance Force) előtt álló út tehát sok szempontból nézve meglehetősen kikövezettnek mondható. Az idő előre haladtával várhatóan a szövetséges kontingensek lassan el fogják hagyni Afganisztánt. Kabulban és az Északi szövetség területén valószínűleg még évekig, talán évtizedekig ma-

---

²⁷ Nemzeti haderőt építünk. Magyar Honvéd 2011. január 11. oldal.

radnak megszálló erők, de ez az alapvető körülményeken nem fog változtatni: azon, hogy az ISAF kudarcot vallott az egységes afgán állam kiépítésében, az ópiumtermelés visszaszorításában, a tálibok és az iszlamista radikalizmus legyőzésében, valamint a helyi al-Kaida felszámolásában.

A Magyar Honvédség katonáinak pedig mindezek tükrében fel kell készülniük az új feladatokra. Ennek okán a Magyar Honvédséget felügyelő és irányító szervek számára megfontolandó lenne szakítani azzal a kommunikációs stratégiával, mely szerint Magyarország közvetlen biztonsági érdekei (kábitószerek, iszlam radikálisok) miatt kell akár csak egyetlen magyar katonának is a közép-ázsiai régióban szolgálatot teljesítenie.²⁸ Úgy gondoljuk, ezzel a véleménnyel egyet lehet értenünk.

Elméleti kutatások tárgyát képezheti a zászlóalj szállítási lehetőségeinek, a szállítóeszközök mennyiségének, minőségének vizsgálata is az említett szervezet ismeretének tükrében. Az elmondottak alapján szükségesnek látszik egy kutatócsoport összeállítása, amely a feladat ismeretében meghatározott időre szervezet-, létszám-, technikai eszköz és költségelemzést végez. Vagy az Összhaderőnemi Parancsnokságon korábban létrehozott kutatócsoport folytassa munkáját a kiadott irányelvek ismeretének tükrében.

A kutatások folytatását azért is tartjuk indokoltnak, mert a *Márkus Ferenc* Lövész-2020 elgondolás címen elkészült kutatási jelentése igen figyelemreméltó anyag a fegyveres erő képességeinek fejlesztése szempontjából.²⁹ A kutatócsoport, figyelembe véve a németországi Bundeswehr fejlesztési tapasztalatait, feldolgozta a korábbi missziókban szerzett tapasztalatokat a fegyverzet, a felszerelés, a szervezet, a kiképzés és a katonai műveleti képesség szempontok alapján és több változatban készített javaslatot a jövő zászlóaljharccsoportjára vonatkozóan.

Márkus Ferenc vezetésével a csoport feladatának tekintette egy olyan felépítésű és felszereltségű lövészzászlóaljra vonatkozó javaslat kidolgozását, amely – összhangban a hatályos jogszabályokkal és a felső szintű dokumentumokkal – az új kihívások viszonyai között teljesíti a műveletek teljes spektrumában végrehajtandó feladatrendszerét. A zászlóalj a fejlett technikai eredmények felhasználásán alapuló, korszerű alkalmazási elvek, és eljárások szerint alapvetően az ország védelmére alkalmazható, ugyanakkor képes részt venni a nemzeti és szövetségi érdekek határon túli támogatásában, érvényesítésében is.

A kutatócsoport által elkészített jelentésből idézünk egy rövid részletet: „... a Magyar Honvédség képességeinek a kor követelményeihez igazodó fejlesztése több éve csak nehezen valósul meg a források szűkös volta miatt. Ugyanakkor a fegyveres erő parancsnokságain és az egyetem szakemberei körében folyamatos a jövőbe tekintő gondolkodás és a hadtudomány legújabb eredményeinek feldolgozása. Az Összhaderőnemi Parancsnokságon a Lövész-2020 elgondolás kidolgozása zajlott az elmúlt évben, amelynek célja, hogy korunk katonai műveletei tapasztalatait figyelembe véve, és a jövő műveleti körülményeit modellezve alakítsa ki olyan lövészképességet, amely zászlóalj méretű szervezeti szinten, katonai műveletekben és válságkezelő műveletekben egyaránt, úgy nemzeti, mint szövetségi kötelékben, az erők harci hatékonyságát megsokszorozó hatásalapú- és hálózatközpontú műveleti körülmények között képes feladatait eredményes végrehajtására.”

²⁸ Marsai Viktor: Az idők jelei. Az ISAF kudarc Afganisztánban.

http://www.biztonsagpolitika.hu/index.php?id=16&aid=910&title=Kommentár:_Az_idők_jelei._Az_ISAF_kudarc_Afganisztánban. 2011. 01. 14.

²⁹ A Lövész-2020 elgondolás anyaga megtalálható a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Szárazföldi Hadműveleti és Kiképzési Főnökség irattárában.

A Lövész-2020 *elgondolás* alapja a korszerű fegyverzet és felszerelés, a katona, mint rendszer, és a lövész szakasz, század, zászlóalj önálló tevékenysége. A kutatócsoport vizsgálta a katona feladataihoz szükséges felszerelési változatok hatékonyságát, valamint a lövészraj szállítására és harcának közvetlen tűztámogatására, valamint a gyors manőverek végrehajtására alkalmas páncélozott szállító harcjárművel szembeni követelményeket. További fontos kutatási terület volt a lövészerők hatékony tűztámogatása lehetőségének vizsgálata század- és zászlóalj-szinten.

A kutatócsoport – figyelembe véve a háborús és nem háborús katonai műveletek tapasztalatait – olyan vegyes szervezetű, hatékony önjáró tűzér- és harci helikopter tűztámogatással bíró zászlóaljszervezeteket javasol rendszerbe állítani a fegyveres erőben, amelyek a korszerű viszonyok között akár hadművelleti szintű célok teljesítésére is alkalmasak lehetnek összhaderőnemi műveletben.

A kutatócsoport szakemberei javasolják továbbá, hogy a zászlóaljak rendszerbeállításával azonos időben történjen meg a hálózatközpontú műveleti képesség lépcsőzetes kialakítása is. Véleményük szerint a hálózatközpontú műveleti képesség a fegyveres erő összes katonai képességét összekapcsoló, azok további fejlesztését meghatározó, összetett képesség, amelynek eredményeként a fegyveres erő katonai műveleteket folytató egységei, alegységei eredményesen teljesíthetik feladataikat nemzeti vagy többnemzeti kötelékben egyaránt.

A hálózatközpontú műveleti képesség megléte elszakadást jelent a katonai tevékenységek korábbi merev, hierarchikus rendbe szervezett tervezésétől és végrehajtásától. Ennek eredményeként lehetővé válik a kitűzött célnak, a kialakult helyzetnek és a rendelkezésre álló erőforrásoknak leginkább megfelelő döntés meghozatala, a feladatnak a meghatározott idő alatt, a legkevesebb erőforrás bevonásával és legkisebb veszteséggel történő végrehajtása. Ez a képesség kis harcászati kötelékek alkalmazásával is elősegítheti a műveleti célok gyors elérését.

Mindenképpen javasoljuk a kutatás folytatását és annak támogatását, mert a további vizsgálat során célszerű figyelembe venni, hogy a zászlóalj képessége magában foglalja a légierő kijelölt erőinek képességét is. Különösen fontos lehet a légierő szállító-, tűztámogató- és páncéelhárító képességének megléte a szárazföldi kötelékek katonai műveleteiben.

A szakemberek előtt ismert, hogy a felajánlott alegységet, egységet a Szövetség a fegyveres erőben és a tagállamokban elfogadott módszerrel ellenőrzi az alkalmazás előtt.³⁰ Az ellenőrzés során a bizottság vizsgálja a vezetési, a harci, harci támogatási és a harci kiszolgáló támogatási képességek együttes meglétét. Másképpen: a bizottság az alegységnél, egységnél a vezetőszervek, a harcolók, a harctámogatók és a harci kiszolgáló támogatók együttes harckészültségi értékelését hajtja végre az alkalmazás előtt. Ez azt jelenti, hogy nem lehet olyan katonai köteléket felajánlani a jövőben, amelyik csak részképességekkel rendelkezik.

Az utóbbi évek katonai műveleteinek tapasztalatait összegezve megállapítható, hogy szigorodnak a személyi, anyagi, logisztikai, kiképzési, felkészítési követelmények a parancsnokokkal, az alegységekkel és a katonákkal szemben. A műveleti területen létszámban kevesebb, de a felsorolt képességekkel rendelkező katona a művelet megvívásának fő eleme marad. Ugyanakkor elengedhetetlen követelmény, hogy a harcolók mellett a harctámogató és a harci kiszolgáló támogató erők is felkészültek legyenek a katonai műveletek végrehajtásának teljes időtartama alatt.

A korábbi katonai műveletek tapasztalatai alapján elmondhatjuk, hogy megnő a jelentősége a katonai konfliktust lezáró stabilizációs (békefenntartó, békeépítő) műve-

---

³⁰ Harckészültségi Értékelés (Combat Readiness Evaluation – CREVAL)

leteknek. Az ilyen műveletekben a kifejezetten harci, harci támogató képességeket (tűzér, páncéltörő tűzér stb.) kevésbé lehet alkalmazni. Amennyiben szükséges, akkor viszont alkalmazni kell az erők megóvása érdekében.

További tapasztalat, hogy a jövő katonai műveletei végrehajtása során a többnemzeti összhaderőnemi erők mellett nemzetközi segély- és nem kormányzati szervezetek is részt vesznek a műveletekben, és az általuk felajánlott képességek kiegészítik a NATO-képességhiányait. Ennek alapján előtérbe kerül a civil-katonai kapcsolati és más a stabilizációt elősegítő képességek alkalmazása.

Követelmények és képességek a Harckészültségi Értékelés tükrében

Vizsgáljuk meg, hogy a fegyveres erő kijelölt (felajánlott) alegységének (szakasz, század, zászlóalj), esetleg egységének (dandárjának) milyen követelményeknek kell megfelelnie, milyen képességekkel kell rendelkeznie, a Harckészültségi Értékelés tükrében.³¹ A téma szempontjából mi csak az alegységekkel szemben támasztott követelményekkel foglalkozunk, mivel nagy valószínűséggel hazánk ilyen szinten képviselteti magát a jövő háborús- és nem háborús katonai műveleteiben.

Az alegységgel szemben támasztott követelmények az alkalmazási készenlét és képesség tartalmában határozhatók meg:

a) Az alegység rendelkezik naprakész készültségi tervvel, az alkalmazáshoz szükséges parancsokkal és utasításokkal. Az alegység különböző beosztású személyei ismerik az alkalmazás elméletét és gyakorlatát, rendelkeznek a vezetéshez szükséges képességekkel.

b) Az alegység végrehajtotta a képességek megszerzéséhez az előírt kiképzési és felkészítési feladatokat, éleslövészeteket, megfelelő tervekkel rendelkezik a háborús alkalmazáshoz.

c) Az alegység rendelkezik a személyi és anyagi kiegészítésre vonatkozó tervekkel, amelyek tartalmazzák a beérkező személyek felkészítésének rendjét, a beosztásuk ellátásához szükséges ismeretek gyors elsajátításának feltételeit.

d) A készenlét fokozása tervének végrehajtása biztosítja, hogy az alegység képességeinek birtokában a meghatározott időre a meghatározott, rögzített helyen elérje a készenlétet.

e) Az alegység rendelkezik előrevonási, be- és kirakodási, valamint szállítási tervekkel. Az állomány ismeri és begyakorolta a tervekben rögzített feladatokat.

f) Az alegység rendelkezik a válságövezetre, a szemben álló felekre, a lakosságra, a szociális és kulturális körülményekre vonatkozó adatokkal, az adatok megszerzéséhez szükséges felderítő-, CIMIC-képességekkel.

g) Az alegység rendelkezik az együttműködéshez és a hazai bázissal történő kommunikációhoz szükséges eszközökkel. Az állomány ismeri az eszközök kezelésére vonatkozó szabályokat és előírásokat.

Az elmúlt évek katonai műveleteinek tapasztalatait összegezve, különös jelentősége van az alkalmazásra vonatkozó követelmények meghatározásának:

a) Az állomány a kiképzés során begyakorolta a készenlét emelése, a menet, a szállítás és a körlet-elfoglalás különböző feladatainak végrehajtását.

b) Rendelkezik a harcképesség megőrzését biztosító, valamennyi rendszabályt magában foglaló tervvel, és ennek végrehajtását begyakorolták. Kiemelten fontos a

---

³¹ A vizsgálathoz felhasználtuk Kovács József ezredesnek 2004-ben, a vezérkari tanfolyamon írt dolgozatának legfontosabb megállapításait. Kovács ezredes a dolgozat megírásakor felhasználta a külföldi tanulmányutakon és a katonai missziókban szerzett tapasztalatait, így ajánlásai és javaslatai helytállóak. A záródolgozat a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem könyvtárában található meg.

közvetlen támadások elhárítására való készenlét, az állomány és a technikai eszközök megóvása szempontjából.

c) Az álcázási módszerek és eszközök alkalmazásával, a kommunikációs rendszabályok betartásával képesek a minimálisra csökkenteni az ellenség felderítése hatékonyságát.

d) Ismerik az állomány megóvását elősegítő műszaki berendezések, létesítmények alkalmazásának, elkészítésének módját és gyakorlati fogásait.

e) A parancsnoki állomány ismeri a vezetési eszközök alkalmazását, képes a vezetési pontokon folyó munka irányítására és az okmányok vezetésére, begyakorolta a feladatok végrehajtásának rendjét.

f) Az állomány rendelkezik a tömegpusztító fegyverek elleni védelemhez szükséges eszközökkel, azok használatát ismerik, a legfontosabb fogásokat begyakorolták.

g) Az állomány felkészült a tömegpusztító fegyverek alkalmazása esetén a következők szakszerű felszámolására, más alegység megsegítésére.

h) Az állomány a feladatok ismeretében kész azok maradéktalan végrehajtására, ismeri az alegységre vonatkozó harc, tűzvezetés, együttműködés elméletét és gyakorlatát. A katonák ismerik és begyakorolták a harctámogatással összefüggő feladatok végrehajtását. A készenlét, képesség és alkalmazás itt felsorolt követelményei változhatnak, bővíthetnek a kapott feladattól függően.³²

Márkus Ferenc Lövész-2020 című, említett elgondolása a zászlóalj-harccsoport képességeit a következő területeken vizsgálta és fogalmazta meg a követelményeket: műveleti alkalmazás; együttes tevékenység; rugalmasság; időbeni alkalmazhatóság; hatékony információszerezés; hadászati, hadműveleti és harcászati mozgékonyosság; hatékony vezetés, irányítás és kommunikáció; fenntarthatóság és az erők megóvása. A szakemberek véleménye szerint a kutatócsoport munkájának külön érdeme, hogy a fegyverzetre, felszerelésre, szervezetre és a kiképzésre vonatkozóan több változatot dolgoztak ki. Ezen túlmenően az egyes változatok hatékonysági vizsgálatát is elvégezték a végrehajtandó katonai művelet tükrében.³³

Kovács József vezérőrnagy, a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokságának parancsnoka a lisszaboni csúcstalálkozót követően hangsúlyozta, hogy a feladat: továbbra is részt venni a béketeremtő, béketámogató folyamatokban. „*S változatlan missziókban szolgáló katonáink motiváltsága és szakmai hozzáértése is*”.³⁴ Az ország geopolitikai érdekéből az következik, hogy a béke és a biztonság fenntartásáért továbbra is részt kell venni a Nyugat-Balkánon tevékenykedő katonai missziókban. Azt is érdemesnek tartjuk itt megjegyezni, hogy a Magyar Honvédségnek a különböző missziókban betöltött szerepét nagyra értékeli a Szövetség, hiszen ezt bizonyítja, hogy néhány misszióban vezető nemzet vagyunk – hangsúlyozta Kovács tábornok.

---

³² A fegyveres erő készenlétéről, felkészültségéről és képességeiről bővebben olvashatunk még: Padányi József: New challenges in the field of Engineer Support, ACADEMIC AND APPLIED RESEARCH IN MILITARY SCIENCE 1: pp. 43–50. című tanulmányban.

³³ A Lövész-2020 elgondolás anyaga megtalálható a Magyar Honvédség Összhaderőnemi Parancsnokság Szárazföldi Hadműveleti és Kiképzési Főnökség irattárában.

³⁴ Fokozódó szerepvállalás. Magyar Honvéd 2011. január 14. oldal.

Befejezés

Mind a keleti, mind a nyugati katonai szakirodalmat tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy a jövő katonai műveleteiben valószínűleg nem az ellenség megsemmisítése, területének elpusztítása lesz a fegyveres erőt felügyelő politika célja, hanem az ország, a Szövetség megvédése, a válság megszüntetése, a béke és a biztonság megőrzése a hadművelleti területen. Továbbá: a régi (hagyományos) és az új hadviselési formák, módok együtt lesznek jelen a műveletekben. Valószínű, hogy mind gyakrabban kerül sor aszimmetrikus műveletekre a világ bármelyik térségében.³⁵

A NATO-tagállamok fegyveres erőinek geopolitikai, geostratégiai jelentősége a jövőben is megmarad.³⁶ Ugyanakkor az *alkalmazhatóság*, a *rugalmasság*, a *sokoldalúság*, mint minőségi mutatók tekintetében további fejlesztésekre van szükség.

A külföldi szakirodalomban megjelent a *hadászati nem nukleáris erő* fogalma, amelyen a hadászati felderítő és csapásmérő rendszereket értjük.³⁷ Ezek a rendszerek képesek hatékonyan oltalmazni az ország területét, valamint a fegyveres erőket és alkalmasak a kozmikus térből érkező támadások kivédésére. Várhatóan ebben az irányban is új fejlesztések indulnak el a tagállamokban.

Véleményünk szerint a jövő katonai műveleteiben a mennyiségnek és a minőségnek új arányai alakulnak ki a művelet megvívásának valamennyi területén. Más szóval: a most még esetenként meglévő mennyiségi szemléletet fel fogja váltani a minőségi megközelítés valamennyi parancsnoknál és katonánál.

A teljes képességalapú fegyveres erő kialakítása valamennyi tagállamban a politikai célkitűzés és a gazdasági lehetőség függvénye marad a jövőben is. A Magyar Honvédség képességeinek fejlesztése érdekében nem lehet pontos képet felrajzolni, csupán változatokat és fejlesztési irányokat fogalmazhatunk meg. Ugyanakkor már ma látható, hogy a két haderőnem közötti jelenlegi arányokat célszerű megváltoztatni a szállító és harci helikopterek, valamint a légvédelmi csapatok javára. A jövőben nem zárható ki az sem, hogy a haderőnemek egyes részei vagy fegyvernemek egybekapcsolódnak, esetleg új fegyvernem jelenik meg a képességfejlesztés érdekében. Harcászati szinten a *rugalmasság*, a *sokoldalúság* követelményének teljesítése érdekében további harccsoportok kialakítására lesz szükség.

Úgy gondoljuk, hogy a csúcstalálkozó befejezése után a tagállamok politikai és katonai vezetői választ kaptak arra a kérdésre: hogyan lehet és kell a kollektív védelmet értelmezni és a gyakorlatban megvalósítani az elkövetkezendő években. Más szóval: napjainkban a Washingtoni Szerződésben megfogalmazottak érvényben vannak-e és ha igen, akkor azokat hogyan kell alkalmazni, arra a fegyveres erőt felkészíteni.

---

³⁵ Szenes Zoltán: Katonai kihívások a 21. század elején. *Hadtudomány* 2005/4. száma, 25–30. oldalak.

³⁶ Anders Fogh Rasmussen: „Ma közel 140.000 NATO katona és civil munkatárs vesz részt műveletekben világszerte, Afganisztánban, a Balkánon, Irakban, a Földközi-tengeren és Afrika Szarvánál az Indiai-óceánon. Mindannyian a Szövetség szolidaritását és a biztonság, béke és stabilitás iránti elkötelezettségét demonstrálják a lehető legegységesebb módon.”

http://www.biztonsagpolitika.hu/?id=16&aid=977&title=NATO_Hirfigyelő_-_2010._december 2011. 01. 18.

³⁷ A gondolat nem új, hiszen az 1980-es évek végén számos dolgozat született „a nagy pontosságú fegyverek és fegyverrendszerek” címmel mind a keleti, mind a nyugati katonai irodalomban. Piller Tibor–Vitai Ferenc: A felderítő csapásmérő komplexumok értékelése és az ellenük való harc lehetőségei. Kilián György Repülő Műszaki Főiskola, 1989